

UIT DE INHOUD

EEN KLEINE PAREL IN OOSTKAPELLE 04

Een van de weinige in ons land bewaard gebleven Sauer-orgels is te vinden in Oostkapelle. Bescheiden van omvang, maar wonderschoon van klank, mede dankzij een recente restauratie.

IN GESPREK MET WIM DIEPENHORST 08

Wim Diepenhorst is bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed werkzaam als specialist Klinkende Monumenten. Een bijzondere én belangrijke functie.

KLEINE KORAALVOORSPLEN VAN JAN ZWART 16

Lourens Stuifbergen belicht een aantal korte koraalvoorspelen van Jan Zwart, verschenen in Stuk V van de serie *Musijck over de Voijsen der Psalmen Davids*.

FRITS KAAAN FRIST OUDE ORGELOPNAMEN OP 24

Frits Kaan heeft een speciale voorliefde voor oude orgelplaten. Daar blijft het niet bij, want hij restaureert en digitaliseert ze ook.

EN VERDER

Actueel	02
Excursie naar Noordoost-Brabant	12
Muziekbijlage	19
Bij de muziekbijlage	23
Steenkuyl & Recourt (1)	28
Bladmuziek	32
Cd's	34
Wegwijzers	39

In onze volgende nummers onder meer

- Interview met Floris van Gils
- De orgelmakers Brammertz en Gilman

Foto omslag

Het Sauer-orgel in de Dorpskerk te Oostkapelle.

© Wim van der Ros

04

08

16

24

Nieuwsberichten voor het meinumner moeten uiterlijk 31 maart 2026 binnen zijn bij de eindredactie (zie colofon). De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud en behoudt zich het recht voor om berichten te redigeren of niet op te nemen.

Masterclass Franse barokmuziek

Op zaterdag 9 mei geeft Tjeerd van der Ploeg een masterclass Franse barokmuziek op het Courtain-orgel (1870) in de Grote Kerk te Schermerhorn.

Centraal staat de periode 1650-1750 met componisten als onder anderen Lebègue, Nivers, Boyvin, Couperin, De Grigny, Clérambault en Guilain. Aan bod komen zaken als registratie, versieringen, voordracht, de toepassing van 'le style inégale', de functie van het Franse orgel binnen de liturgie en de invloed van het Franse barokrepertoire op onder meer de stijl van J.S. Bach.

Het Courtain-orgel behoort tot de weinige Franse barokorgels in Nederland en is vanwege zijn rijke klankpalet

uitstekend geschikt voor deze muziek. Frans Jespers vermoedt overigens dat niet Jacob Courtain maar Daniel Nolting de maker is van het instrument (zie *De Orgelvriend*, maart 2025).

De masterclass in Schermerhorn begint om 10.00 uur en duurt tot ongeveer 16.00 uur. Wie als speler wil deelnemen betaalt een bijdrage van 40 euro, wie alleen komt luisteren betaalt 25 euro. Van de spelers wordt verwacht dat zij werk uit de behandelde stijlperiode voorbereiden.

Meer informatie en aanmelden: orgelnetwerk.nl.

Organ Dance Party in Wageningen

Op vrijdag 10 april, van 21.00 tot 01.00 uur, organiseert de Stichting Flentrop Orgel Wageningen voor het tweede achtereenvolgende jaar een Organ Dance Party. Organist Alexander de Bie en DJ Nout Gerwe brengen onder meer nieuwe eigen composities ten gehore.

Meer info en kaarten: flentroporgelwageningen.nl.

Minisymposium rond Hess-kabinetorgel Tolbert

In de dorpskerk van Tolbert staat sinds 2012 een gaaf bewaard kabinetorgel, in 1792 gebouwd door Hendrik Hermanus Hess. Het wordt geregeld gebruikt tijdens concerten in de serie *Muziek in d'olte buurt* van de Stichting Vrienden van de Tolberter Kerk (SVTK). Jaarlijks is er een zogenoemd ESH-concert, genoemd naar mede-eigenaar Ernst Sillem Hoeve te Lage Vuursche, waar het instrument eerst stond. Omdat die instelling dit jaar haar honderdjarig bestaan viert en het Hess-orgel tien jaar geleden door Orgelmakerij Van der Putten werd gerestaureerd, wordt op zaterdag 30 mei (van 13.30 tot 17.00 uur) een minisymposium gehouden om (na het succesvolle symposium vorig jaar in Leens) de aandacht nog eens te vestigen op dit soort huisorgels. Korte lezingen door Ton van Eck, Roelof Kuik, Winold van der Putten en Victor Timmer worden afgewisseld met passende muziekstukken uit de bouwtijd van het Hess-orgel.

De kosten voor deelname (incl. consumpties) bedragen 20 euro (SVTK-donateurs betalen 15 euro). Meer informatie en/of aanmelden via ollebuurt@gmail.com.

Een kleine parel in Oostkapelle

Ons land kent nog slechts enkele orgels van de Duitse orgelmaker Wilhelm Sauer. Velen zullen daarbij denken aan de grotere orgels in de Sint-Nicolaaskerk binnen de Veste en het Orgelpark in Amsterdam. Een heel bescheiden Sauer-orgel treffen we in het Zeeuwse Oostkapelle. In 2024-2025 werd dit instrument gerestaureerd. Een mooie aanleiding om deze kleine parel eens nader voor het voetlicht te brengen.

Tekst & fotografie: Wim van der Ros

De Dorpskerk in Oostkapelle

De oorspronkelijke parochiekerk van Oostkapelle was een soort moederkerk voor de omliggende plaatsen. Dat is nog herkenbaar aan de bouw van de 49 meter hoge kerktoren uit de veertiende eeuw: op de vier hoeken van de toren stonden vroeger naast de spits kleine hoektorentjes.

Aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog werden alle dorpskerken op Walcheren geplunderd en in brand gestoken. Alleen

de toren van Oostkapelle overleefde deze verwoesting. Op de toren zijn de sporen van het destijds hogere kerkdak nog zichtbaar. Na de overgave van de Spanjaarden deed de Reformatie ook hier zijn intrede. Zo kreeg Oostkapelle in 1579 zijn eerste predikant. Aanvankelijk werd er gekerkt in een houten noodgebouwtje. In 1585 werd tegen de oude toren een kleine stenen kerkruijmt gebouwd. Deze werd in 1610 vergroot tot het huidige kerkgebouw. Veel onderdelen van het oude kerkinterieur

verdwenen bij wijzigingen, alleen de uit 1650 daterende preekstoel en beide tekstborden met de tien geboden herinneren nog aan het oude interieur.

In de jaren 1957-1958 vond een grote verbouwing plaats, waarbij het interieur werd omgedraaid en de zitrichting weer, zoals in de allereerste kerk, gericht werd naar het oosten. De hoofdingang kwam zo weer onder de toren en de preekstoel aan de tegenoverliggende zijde van de kerk.

Wim Diepenhorst aan het Hess-kabinetorgel (1765) in de Magistraatskapel van de Lebuiuskerk in Deventer. Het orgel is eigendom van de NCRV en kwam in 2022 over vanuit de Utrechtse Pieterskerk.

In gesprek met Wim Diepenhorst

Tijdens de landelijke opening van de afgelopen Nationale Orgeldag in Deventer sprak Wim Diepenhorst over de toekomst van het historische orgel. Zijn toespraak is terug te lezen in *De Orgelvriend* van november 2025.

Wim is sinds 2003 als specialist Klinkende Monumenten werkzaam bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). We gingen met Wim in gesprek over deze bijzondere functie.

Tekst: **Joost van Beek**

Maar eerst kort iets over zijn loopbaan als organist. Wim Diepenhorst werd in 1971 geboren in Stad aan 't Haringvliet op het Zuid-Hollandse eiland Goeree-Overflakkee. “Mijn ouders waren niet muzikaal actief, maar bij mijn oom thuis stond een orgeltje, een Riha, als ik me goed herinner. Dat vond ik heel fascinerend. Op een gegeven moment hebben mijn ouders dat orgeltje overgenomen en ben ik op les gegaan bij een plaatselijke organist. Een andere oom was elektri-

cien. Met hem was ik een keer bij het Proper/Leeftang-orgel in de Hervormde Kerk. Daar was toen ook een orgelstudent bezig. Nadat die mij had horen spelen, raadde hij mij aan om les te gaan nemen bij Rinus Verhage. Dat advies heb ik opgevolgd, van mijn achtste tot mijn achttiende ben ik leerling van Rinus geweest. Rond mijn vijftiende begon ik na te denken over een vervolgstudie aan het conservatorium.” Grijnzend: “Rinus vond dat geen goed idee, maar op dat punt heb ik dus niet naar hem geluisterd.

Zo belandde ik in Amsterdam op het conservatorium, in de orgelklas van Hans van Nieuwkoop. Mijn eerste les in de Haarlemse Bavo zal ik nooit vergeten. Een openbaring! Als Goerees jochie was ik niet erg gewend aan historische orgels, die heb je daar immers weinig.” Tegelijk met zijn orgelstudie in Amsterdam begon Wim aan een studie muziekwetenschap in Utrecht. “Dat was destijds een heel populaire studie, de klassen zat vol. Medeleerlingen waren onder anderen Rogér van Dijk en Bart

Orgelexcursie naar Noordoost-Brabant

De traditionele voorjaarsexcursie in Brabant voert op zaterdag 18 april naar Macharen, Berghem en Ravenstein. Zoals gebruikelijk is het evenement weer een samenspel van De Orgelvriend, de KVOK afdeling Noord-Brabant en de Brabantse Orgelfederatie. Gestart en geëindigd wordt bij Smits-orgels die belangrijke elementen bevatten van eerdere orgels van Matthijs van Deventer. Tussendoor bezoeken we een Van Vulpen-orgel van 61 jaar jong en een Heyneman-positief met een leeftijd van 245 jaar.

Tekst & fotografie: Wim van der Ros (tenzij anders vermeld)

In de Sint-Petrus'-Bandenkerk in Macharen, waar de deelnemers vanaf 10.00 uur met koffie/thee welkom worden geheten, bouwde Smits in de jaren 1864-1866 een nieuw orgel, met behoud van het positief uit 1736. In Berghem treffen we in de Sint-Willibrorduskerk een prachtig drieklaviers instrument van de Gebroeders Van Vulpen uit 1965, dat hier in 1993 vanuit Amstelveen geplaatst werd.

's Middags wordt Ravenstein aangedaan. Eerst wordt de Garnizoenskerk bezocht met zijn bescheiden orgel van Heyneman uit 1781 en vervolgens wordt afgesloten in de Luciakerk. Hier bevindt

zich een Van Deventer-orgel uit 1738 dat Smits in 1834 wijzigde en in 1866 vergrootte.

Zoals gebruikelijk bij de Brabant-excursies ontvangen deelnemers bij aanvang een uitgebreid programmaboekje en na afloop een cd als klankdocument waarop werken staan die op de excursiedag ook zullen klinken. De excursiebijdrage is 25 euro per persoon.

Aanmelden graag uiterlijk zaterdag 11 april via excursie@brabantorgel.nl.

Programma zaterdag 18 april 2026 Macharen – Berghem – Ravenstein

Macharen Sint-Petrus'-Bandenkerk

10.00 u Inloop / inchecken

10.30 u Toelichting
Klankpresentatie en bespeling

Ruud van de Laar (Verschueren Orgelbouw)
Henk Kooiker

Berghem Sint-Willibrorduskerk

11.30 u Toelichting
Klankpresentatie en bespeling

Henk Kooiker
Léon van den Brand

Ravenstein Garnizoenskerk

14.00 u Toelichting, klankpresentatie en bespeling

Henk Kooiker

Ravenstein Sint-Luciakerk

15.00 u Toelichting, klankpresentatie en slotconcert

Léon van den Brand

15.45 u Uitreiken cd en nazit

Orgelwerken van Jan Zwart (7)

Korte psalmvoorspelen

Zes eerdere artikelen over het orgeloeuvre van Jan Zwart verschenen in *De Orgelvriend* van oktober 2018, november 2018, december 2018, januari/februari 2019, oktober 2024 en november 2024. In deze zevende aflevering werpen we een blik op een aantal korte psalmvoorspelen.

Tekst: *Lourens Stuifbergen*

Jan Zwart is bij velen bekend om zijn *Fantasie over 'Een vaste Burg is onze God'*, zijn *Sombere Muziek over Psalm 103 vers 8*, de *Fantasie over Psalm 72*, de *Kerstsuites* of de bewerkingen van enkele geestelijke liederen. Minder bekend zijn de vele korte koraalvoorspelen uit de twee grote Jan Zwart-series, *Nederlandsche Orgelmuziek* die in 1917 startte en *Musijck over de Voijsen der Psalmen Davids*, die vanaf 1933 grotendeels postuum tot stand gekomen is. Korte voorspelen vinden we vooral in boek VI van de eerste serie en in Stuk V van de tweede. Jan Zwart verkoos korte voorspelen boven “het ellenlange gedaas dat niets met muziek uitstaande heeft” of boven een voorspel

“dat tot vermoeienis toe sabbelt en knabbelt aan 't zelfde motiefje, of van den hak op den tak springt” zoals hij in 1930 in de *Omroepgids* schreef. Hij hield zich graag aan het door Constantijn Huyghens gegeven advies: “thien ofte twintich maten min off meer vooruyt.” In deze werkjes komt de lengte inderdaad nauwelijks boven de twintig maten uit, sommige halen zelfs de tien maten niet eens. Geen wonder dat ze bij orgelconcerten nauwelijks tot klinken komen. Toch is dat jammer omdat ze in hun beknoptheid iets vertellen over Zwarts stijl van componeren. In Stuk V van de *Musijck over de Voijsen der Psalmen Davids* staan negen kleine psalminleidingen en een beknopte varia-

tiereeks over Psalm 42, stuk voor stuk mooie beeldende miniatures. Na Psalm 1 volgt over dezelfde psalm een losstaand tweede voorspel, niet behorend bij het eerste; de twee versies duid ik aan met a en b. Zo ook bij Psalm 33. Bij het onderzoek naar de oorsprong en de behandeling van de motieven, naar de tonale verhoudingen, naar de bouw, chromatiek, imitaties, enzovoorts is een nadere blik op de twee voorspelen bij Psalm 1 instructief voor het gehele oeuvre van Jan Zwart.

Psalm 1a (voorbeeld 1, maten 1-8)

De elementen in dit voorspel zijn ontleend aan de eerste twee psalmregels. Het voorspel bestaat uit drie onderdelen.

Psalm 1a

PARAPHRASE

sur

'VICTIMAE PASCHALI'

Jan Mannee

Maestoso

The first system of musical notation is in 4/4 time. The treble staff begins with a forte (*f*) dynamic and features a series of eighth-note chords. The bass staff provides a harmonic accompaniment with a similar rhythmic pattern.

The second system continues the musical piece, maintaining the 4/4 time signature and the established harmonic and melodic lines.

The third system includes performance markings: *riten.* (ritardando) and *mf* (mezzo-forte) in the treble staff, and *mp* (mezzo-piano) in the bass staff. It concludes with a *recitando* marking and a final chord.

Frits Kaan bij de apparatuur waar hij met zijn bijzondere restauratiewerk urenlang bezig is.

Frits Kaan frist oude orgelopnamen op

Het overkomt iedere lezer wel eens: 'Dit artikel lees ik later wel'. Het overkwam mij met 'Het restaureren van oude orgelplaten' (*Het Orgel*, juli 2023), geschreven door notabene mijn goede (orgel)vriend, de orgelkenner Jaap Brouwer uit Winsum. Het artikel volgde op 'Luisteren naar de muziekgeschiedenis' van de Deense organist Lars Rosenlund Nørremark. Brouwer schreef zijn verhaal samen met Frits Kaan. In het verleden waren ze collega's. Vorig najaar bij Brouwer ontmoette ik deze oude orgelplaten-restaurateur. Ik vroeg Kaan of hij eens geïnterviewd wilde worden voor *De Orgelvriend*. "t Hoeft niet meteen op 78 toeren hoor!"

Tekst: **Dirk Molenaar** Fotografie: **Dirk Molenaar & Frits Kaan**

Steenkuyl & Recourt 1

In het verlengde van de recente artikelenserie over Flaes & Brünjes besteden we aandacht aan het werk van D.G. Steenkuyl. Hij neemt het orgelmakersbedrijf na het overlijden van Pieter Flaes in 1889 over. Steenkuyls orgelbouwactiviteiten worden vaak verguisd, maar een genuanceerder beeld is op zijn plaats.

Tekst & fotografie: Jan van der Male (tenzij anders vermeld)

De Amsterdamse timmermanszoon Daniël Gerard Steenkuyl (1838-1921) staat al tijdens zijn huwelijk in 1869 bekend als orgelmaker. Sinds in ieder geval 1873 werkt hij als stemmer bij Pieter Flaes. Een enkele keer verkoopt hij op eigen titel een orgel, harmonium of automatisch spelend 0"Fluit Orgelwerk". Als Flaes in juni 1889 overlijdt, stuurt medewerker Steenkuyl al na enkele dagen een brief naar de kerkbesturen waarvoor het bedrijf werkt. Hierin beveelt hij zichzelf aan, ondersteund door een aanbeveling van zestien Amsterdamse organisten. Zij kennen hem ongetwijfeld als de onderhouder en als degene die "in hoofdzaak in de laatste jaren de belangen van dien Heer waarnam". Godfried F. Jurjaanz, een andere oud-leerling van Flaes die sinds enkele jaren zelfstandig werkt, probeert

ook onderhoudswerk te bemachtigen, maar de meeste kerkbesturen geven de voorkeur aan Flaes' officiële bedrijfsopvolger Steenkuyl. De officiële overnamedatum is 30 september 1889, wanneer de 51-jarige Steenkuyl en zijn vrouw de woning en werkplaats Singel 219 van Flaes' erfgenamen aankopen. Steenkuyl neemt ook gereedschappen en voorraden over, evenals hoogstwaarschijnlijk de orgels die Flaes in opslag had. Lopende restauratiewerkzaamheden van Flaes, voltooid door Steenkuyl, zijn niet bekend. Er zijn twee lopende (onderhandelende) orgelplaatsingen en die pakt hij voortvarend op. Zo is hij tijdens Flaes' overlijden bezig met de plaatsing van een tweedehands kabinetorgel in de Funenkerk in Amsterdam, een instrument dat aan de kerkelijke gemeente wordt verhuurd. Op 28 juni 1889 wordt het in

gebruik genomen.

In november 1889 krijgt Steenkuyl de opdracht tot de bouw van een nieuw orgel in de Hervormde Kerk in Baarn. De ingebruikname volgt in oktober 1890. In juni 1890 bericht Steenkuyl dat de huurperiode voor het orgel in de Funenkerk bijna afloopt en "dat hij in het bezit was, van een nieuw orgel, met de zaak overgenomen van wijlen den Hr. Flaes, op eene uitstekende wijze geconstrueerd, en naar zijne meening volkomen voldoende voor de Funenkerk." Toch is het nog geen kant-en-klaar instrument, voordat het in december 1890 in gebruik wordt genomen. Want uit het contract blijkt dat Steenkuyl het pedaal vervaardigt volgens een "nieuwe constructie". Hoewel delen van dit orgel nu nog bestaan in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente van Moerkapelle, is er van de Bourdonbaslade geen spoor meer.

Dat is anders in de H. Antonius van Padua-kerk in Waalwijk, waar het Baarnse orgel tegenwoordig staat. Van dat instrument is nog wel vast te stellen dat de Bourdonbaslade voor een belangrijk deel op dezelfde manier als bij Flaes is gemaakt, maar "wat de mechaniek betreft heeft deze orgelmaker met zijn eersteling getoond, ook hierin met zijnen tijd mede te gaan". Het is onduidelijk wat de nieuwigheid inhield, vanwege latere wijzigingen. Pneumatiek kan het niet zijn, want pas in 1901 stelt Steenkuyl voor om de Bourdonlade van Baarn te pneumatiseren. Het orgelfront van de Amsterdamse Funenkerk en uiterlijke kenmerken van het pijpwerk (voor zover nog aanwezig) komen

